

การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

The Meaning, Patterns, and Strategies of Corporate Social Responsibility
Operation within Electricity Generating Authority of Thailand (Mae Moh Mine)
Mae Moh District, Lampang

ปวีพล ชินวงศ์ (Paweepon Chinnawong)^{*}

วศิวัฒน์ วคินสมบัติ (Wasiwat Wasinsombat)^{**}

พิชญ์ดนุ ภูทอง (Pitchdanu Phuthong)^{***}

ธนภรณ์ เงินยวง (Tanaporn Ngernyoung)^{****}

พิทักษ์ ศิริวงศ์ (Phitak Siri Wong)^{*****}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้แทนองค์กรระดับบริหารในส่วนเหมืองแม่เมาะ จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ในส่วนเหมืองแม่เมาะ จำนวน 9 คน ชาวบ้านในพื้นที่ อำเภอแม่เมาะ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะจังหวัดลำปาง ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรว่า การที่องค์กรประกอบกิจการควบคู่ไปกับการสร้างสัมพันธ์ภาพ และส่งเสริมผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินกิจการขององค์กร ดำเนินกิจการด้วยการปฏิบัติงานโดย

^{*} นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร Graduate Student ,The Master Degree of Business Administration ,Faculty of Management Science ,Silpakorn University ,Email : paweepon.dpim@gmail.com

^{**} นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร Graduate Student ,The Master Degree of Business Administration ,Faculty of Management Science ,Silpakorn University ,Email : wwasiwat@gmail.com

^{***} นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร Graduate Student ,The Master Degree of Business Administration ,Faculty of Management Science ,Silpakorn University ,Email : pitchdanu14@gmail.com

^{****} นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร Graduate Student ,The Master Degree of Business Administration ,Faculty of Management Science ,Silpakorn University , Email : o_rainberranz@hotmail.com

^{*****} รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร Associate Professor, Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University ,Email : innjun@yahoo.com

ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบตามมาตรฐานสากลภายใต้ความร่วมมือจากพนักงานทุกระดับในองค์กร มีการดูแลรักษา รวมถึงส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น รูปแบบและกลยุทธ์ในการดำเนินการด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร จะมุ่งเน้นไปยังการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชน และการรักษา สภาพแวดล้อม ทั้งสภาพอากาศและแหล่งน้ำ ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับยึดถือจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัดในการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และคำนึงถึงการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมและชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ อย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study the Meaning, Patterns, and Strategies of Corporate Social Responsibility Operation within Electricity Generating Authority of Thailand (Mae Moh Mine) Mae Moh district, Lampang is a qualitative research by phenomenological methodology (Phenomenology Research) collect information from the interview (In-depth Interview) 1 Mae Moh Mine executive , 9 Mae Moh Mine staffs and 13 locals in Mae Moh district were used in this study was the questions in the interview. Descriptive analysis was used to bring basic research.

The study results found that Electricity Generating Authority of Thailand (Mae Moh Mine) Mae Moh district, Lampang indicates the Meaning of Corporate Social Responsibility is the organization operates with the relationship and encourage stakeholders from the operation of the organization, the practice by aware of surrounding environment based on international standards with the collaboration of staff at all levels, conserve and improve environment. Patterns and Strategies of corporate social responsibility is focus on Improving a better life of the community, conserve environment, climate and water resources according to the vision and mission of the organization. Staffs at all levels strictly to work with social responsibility and consideration of environmental conservation. The goal is to create a sustainable positive impact on society and communities in Mae Moh district.

บทนำ

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility : CSR) นับได้ว่าการกำลังเป็น ทิศทางหลักต่อการดำเนินธุรกิจที่เกิดขึ้นกับสังคมโลกในขณะนี้ เนื่องจากบทบาทของรัฐบาลอาจไม่เพียงพอต่อ การแก้ปัญหาสังคมที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์กรธุรกิจที่ถูกละเลยว่ามีศักยภาพ ควรดำเนินกิจการด้วย เป้าหมาย เพื่อการร่วมดูแลและแก้ไขปัญหาสังคมให้เกิดเป็นรูปธรรมในระยะยาว ประกอบกับสังคมที่มุ่งเรียกร้อง

ให้องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีผลกำไรมูลค่าสูงควรมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการแสดงผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น (Kraisorn Suthasinee & Fredric William Swievreck, 2009)

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ และเป็นองค์กรที่มีบทบาทที่สุดในการผลิตพลังงานไฟฟ้าให้แก่ประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา พลังงานและเชื้อเพลิงที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้าที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ถ่านหิน ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศที่นำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้า มีอยู่มากในภาคเหนือที่จังหวัดลำปาง โดยโรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหินในการผลิตไฟฟ้าคือ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ โดยมีกำลังการผลิตไฟฟ้าคิดเป็นประมาณ 20 % ของกำลังผลิตทั้งประเทศ สามารถผลิตพลังงานได้ปีละ 15,240 ล้านกิโลวัตต์/ชั่วโมง สามารถทดแทนน้ำมันเตาได้ปีละ 4,225 ล้านลิตร (ทานตะวัน, 2535)

โรงไฟฟ้าแม่เมาะ เป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินลิกไนต์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย แต่เกิดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่โดยรอบ ไม่ว่าจะเป็นมลภาวะทางอากาศจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ที่เกิดจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ ตลอดจนปัญหาเรื่องกลิ่นเกิดจากการลุดติไฟของถ่านหิน ที่สำคัญคือปัญหาด้านสุขภาพของชาวบ้าน รวมไปถึงพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านได้รับความเสียหาย (องอาจ เดชา, 2547)

จากปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชน และสิ่งแวดล้อมนั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จึงได้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยได้มีการปรับปรุงเทคโนโลยีและระบบการบริหารจัดการที่เน้นการควบคุมและตรวจวัดค่ามลภาวะต่าง ๆ ทั้งภายใน ภายในนอกโรงไฟฟ้า และบริเวณชุมชนให้ได้ตามมาตรฐาน หรือดีกว่ามาตรฐานสิ่งแวดล้อมของประเทศ ทำให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิต แม่เมาะได้รับการยอมรับจากชุมชนและประชากรจนกลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานเทคโนโลยีผลิตไฟฟ้าจากลิกไนต์ทั้งภายในและนอกประเทศ (สมดุสแหล่งพลังงานไฟฟ้า, 2557) และยังมีการส่งเสริมอาชีพ และความเป็นอยู่ของชุมชน รวมถึงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการดำเนินกิจการ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นแนวทางขององค์กรที่ต้องการดำเนินกิจการภายใต้การใส่ใจสภาพแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันกับชุมชนอย่างยั่งยืน

ภักขิชา เกิดโมลี (2551) ได้ศึกษาพบว่า การศึกษาการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคมของ บริษัทไทยเพอร์ซิเดนทึฟูดส์ จำกัด (มหาชน) คือ การช่วยเหลือ และให้ความรู้แก่ผู้ที่มีศักยภาพในสังคมที่สามารถช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากให้สามารถช่วยเหลือตนเอง เป็นการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยเข้าไปมีส่วนร่วม และแก้ไข ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง และมุ่งมั่นที่จะทำให้บริษัทเติบโตไปพร้อมกันกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคม เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมที่ยั่งยืน ด้านรูปแบบ CSR นั้น องค์กรได้จัดตั้งหน่วยงานภายในที่ดูแลด้านโครงการนี้โดยตรง เป็นความตั้งใจในการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยแท้จริง โดยดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมตามที่กฎหมายกำหนด

จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันองค์กรต่างๆได้จัดให้ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เป็นวาระการดำเนินงานที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการดำเนินธุรกิจ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เป็นเรื่องของภารกิจที่มีการตอบสนองต่อประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นที่การให้ประโยชน์กับคน ชุมชน และสังคม และยังเป็นเรื่องของบทบาทขององค์กรธุรกิจในสังคม และความคาดหวังของสังคมที่มีต่อองค์กรธุรกิจนั้นๆอีกด้วย

ด้วยเหตุที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึง การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต เพื่อให้ทราบถึงการให้ความหมาย รูปแบบการดำเนิน กิจกรรม และการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทราบแนวทางปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อใช้เป็น แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอื่นที่มีความ สนใจนำไปใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมาย ที่มาของความหมายของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกลยุทธ์ ของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา(Phenomenology Research) มีขอบเขตการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการนำแนวคิดที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมประกอบด้วย แนวคิดความรับผิดชอบต่อ สังคม แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม และแนวคิดด้านภาพลักษณ์องค์กร มาศึกษาการให้ความหมาย ที่มาของความหมาย รูปแบบ กลยุทธ์ ปัญหา อุปสรรค และวิธีจัดการกับปัญหาและ อุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้แทนองค์กรในส่วนเหมืองแม่เมาะ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง

2. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้แทนองค์กรในส่วนเหมืองแม่เมาะ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง และชาวบ้านที่เคยได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง และชุมชนรอบพื้นที่โครงการเหมืองแม่เมาะ

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา และรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกันยายน จนถึงเดือนตุลาคม 2558

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมารวบรวม และสรุปเป็นสาระสำคัญดังนี้

1. ความหมายและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม

สถาบันไทยพัฒน์ (2555) ได้ให้ความหมายของ ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) คือ การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กร หรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

โสภณ พรโชคชัย (2555 : 16) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ หมายถึง หน้าที่ที่องค์กรธุรกิจต้องมีต่อสังคมในฐานะหน่วยงานหนึ่งของสังคมที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมถึงมีจรรยาบรรณทางธุรกิจ และมาตรฐานวิชาชีพที่แน่นอน ส่วนการบำเพ็ญประโยชน์แม้เป็นสำนึกที่สำคัญของธุรกิจ แต่ไม่ใช่ความรับผิดชอบทั้งหมด

ยุ่น เขียววัน (2552 : 10) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ หรือ CSR มิได้หมายความว่า การทำกิจกรรมให้สังคมได้เป็นครั้งเป็นคราวเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมองลึกไปถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้วนำมาตราฐานแรงงานเข้ามาชี้วัด หมายความว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจควรพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง นายจ้าง และลูกจ้าง เป็นอันดับแรก เช่น นายจ้างมีความรับผิดชอบต่อลูกจ้างมากน้อยเพียงใด

คณะกรรมการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียน(2551 : 6) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ หมายถึง การดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจ และดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อมภายในหลักจริยธรรม การกำกับกิจกรรมที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยไม่ผิดศีลธรรมจรรยา ไม่เบียดเบียนทุกฝ่าย สร้างสรรค์ความสุขที่แท้จริงให้กับตนเอง ธุรกิจ รวมทั้งสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นบทบาทหน้าที่ที่องค์กรธุรกิจต้องตระหนัก และให้ความสำคัญนอกจากการดำเนินการทางธุรกิจเพื่อเป้าหมายสูงสุดขององค์กร คือ ผลกำไร ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม และสิ่งแวดล้อม ต้องไม่ประกอบกิจการใด ๆ ให้บุคคลอื่น และสังคมต้องเสียหายไปด้วย รวมทั้งต้องเอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมโดยรวม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมองค์กรต่อสังคมภายนอก อันเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรธุรกิจเอง จึงทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กรจนเป็นผลทำให้เกิดการยอมรับจากสังคมเอง อันจะส่งผลถึงการดำเนินการที่ยั่งยืน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม

ทองใบ สุดชาติ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น

มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงานและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self - esteem) นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์กรได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อหน่วยงาน และภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม

เนตินา โพธิ์ประสระ (2541) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าถึง การเข้าร่วมทั้งทางตรง และทางอ้อมในการทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง

สายสุณีย์ ปุฒินันท์ (2541) การมีส่วนร่วม หมายถึง บุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำกิจกรรม ด้วยความสมัครใจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการสมาชิก และความรู้สึกร่วมใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. แนวคิดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของ Phillips Kotler and Nancy Lee (2005 : 23) ได้จำแนกกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ 7 ชนิด คือ

- 1) การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นทางสังคม
- 2) การตลาดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม
- 3) การตลาดเพื่อมุ่งแก้ไขประเด็นทางสังคม
- 4) การบริจาคเพื่อการกุศล
- 5) การอาสาช่วยเหลือชุมชน
- 6) การประกอบธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม
- 7) การพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์และบริการตามกำลังซื้อของคนในระดับฐานราก

4. แนวคิดด้านภาพลักษณ์ขององค์กร ของ เสรี วงษ์มณฑา (2540) ได้อธิบายว่า ภาพลักษณ์ขององค์กร คือ ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชนที่มีต่อองค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง รวมไปถึงด้านการบริหาร การจัดการสินค้าและบริการที่องค์กรหรือบริษัทนั้นจำหน่าย โดยที่ “ภาพลักษณ์” เป็นผลรวมระหว่างข้อเท็จจริงกับการประเมินส่วนตัว ซึ่งมีผลมาจากการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

5. การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กฟผ. ให้ความสำคัญกับความผาสุกและ ผลประโยชน์ของสังคมในวงกว้าง โดยจัดทำแผน ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และนำเกณฑ์ รางวัล CSR-DIW ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม มาประยุกต์ใช้ รวมถึงให้การ สนับสนุนและมีส่วนร่วมสร้างความสมบูรณ์ให้กับ ระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง อย่างต่อเนื่อง เริ่มจาก

ค้นหา “ความต้องการและ ความคาดหวัง” ของชุมชน และพบปะผู้นำชุมชน นำมากำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ด้านชุมชน ให้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และจัดสรร งบประมาณดำเนินการแผนงาน โครงการ กิจกรรม เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยสนับสนุนงบ ความรับผิดชอบต่อสังคมในวงกว้าง และการสนับสนุนชุมชนที่สำคัญ ประมาณให้แก่สมาคมพัฒนาแม่เมาะ (สพม.) ปีละ 30 ล้านบาท เพื่อสนับสนุนการศึกษา ดูแลผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) ปีละ 20 ล้านบาท เพื่อส่งเสริมอาชีพ กำหนดนโยบาย กองจิตอาสา 1 ฝ่าย 1 ตำบล ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์การดำเนินการเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ ระดับภาพลักษณ์ ระดับสถานการณ์สื่อสาร ระดับ สัมพันธภาพ ระดับการยอมรับของชุมชน มีแนวโน้มดีขึ้น (สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ : 2556)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลหลัก** คือ ผู้แทนองค์กรในส่วนเหมืองแม่เมาะ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และชาวบ้านในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปี 2556-2557 วารสาร บทความ และเอกสารทางวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบถึงการให้ความหมาย รูปแบบ กลยุทธ์ ปัญหาต่างๆของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้แทนองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ในระดับบริหารส่วนเหมืองแม่เมาะ จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ส่วนเหมืองแม่เมาะ ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม CSR จำนวน 9 คน และชาวบ้านในพื้นที่ อำเภอแม่เมาะ จำนวน 13 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ได้มาจากการทบทวนเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก ปากกา และตัวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) (Denzin ,1970) ดังนี้

4.1. การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

4.2. การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

4.3 การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ตรวจสอบว่าสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีต่างไปจากเดิม ตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจทำได้ง่ายกว่าถ้ายังอยู่ในระดับสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) และแนวคิดขณะลงมือตีความ สร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละอย่าง

4.4 การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสารหรือการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรือซักถามผู้ให้ข้อมูลหลังจากสรุปผลการศึกษา เพื่อความแน่นอนว่าข้อสรุปนั้นเที่ยงตรงตามความจริงหรือไม่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการให้ความหมาย รูปแบบและกลยุทธ์ของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ได้ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ด้วยวิธีปรากฏการณ์วิทยา โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 สรุปประเด็นสำคัญด้วยการถอดเทปการสนทนาแบบคำต่อคำ (Verbatim) และอ่านบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรายอย่างละเอียด

5.2 เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม แล้วจัดกลุ่มคำตอบที่มีลักษณะใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นการลดทอนข้อมูลให้เหลือเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับจุดประสงค์งานวิจัย

5.3 สรุปผลงานวิจัยแล้วนำไปพัฒนาเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีในการนำเสนอรูปแบบ กลยุทธ์ และการพัฒนากิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาและวิจัยการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับเจ้าหน้าที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แม่เมาะ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรทั้งระดับบริหาร และระดับปฏิบัติการ รวมถึงชาวบ้านในพื้นที่อำเภอแม่เมาะจำนวนหนึ่ง ประกอบกับการศึกษาเอกสาร ได้แก่ รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรประจำปี และเว็บไซต์ขององค์กร โดยมีผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

จากการศึกษานโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ได้ให้ความหมายและความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม โดยยึดถือเป็นหลักในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งเห็นได้จากการกำหนดนโยบายในด้านมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากทั้งผู้บริหารและพนักงานทุกระดับ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปการให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม ได้ดังนี้

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือการที่องค์กรประกอบกิจการควบคู่ไปกับการสร้างสัมพันธภาพ และส่งเสริมผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินกิจการขององค์กร ดำเนินกิจการด้วยการปฏิบัติงานโดยตระหนักถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบตามมาตรฐานสากลภายใต้ความร่วมมือจากพนักงานทุกระดับในองค์กร มีการดูแลรักษา รวมถึงส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรถือเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการดำเนินกิจการขององค์กรขนาดใหญ่ เพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วยดึงภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรในการแสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบในการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

สำหรับการทำโครงการทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ได้มีการจัดทำโครงการในรูปแบบต่างๆ ของการรักษาสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างอาชีพและความเป็นอยู่ให้แก่ชุมชนและสังคม โดยเมื่อทางผู้วิจัยได้ศึกษาถึงรูปแบบทั้งหมดแล้วนั้นจึงสามารถสรุปรูปแบบในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม ได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

ได้มีการสร้าง และส่งเสริมอาชีพให้แก่ชุมชนในพื้นที่โดยรอบ อำเภอแม่เมาะ อย่างทั่วถึงซึ่งแต่ละกิจกรรมช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านทุกครัวเรือนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ มีดังนี้

2.1.1 โครงการ “ผักสวนครัวรั้วกินได้” เป็นการอบรมในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์สำหรับการเพาะปลูกตามหลักโครงการชีวิวิถีและให้ความรู้ในการปลูกผักปลอดสารพิษหลากหลายชนิด โดยเป็นผักที่ปลูกได้ง่าย

2.1.2 โครงการ “ธนาคารไข่” เป็นการส่งเสริมและให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการเลี้ยงไก่ไข่ที่ถูกต้อง โดยให้ชาวบ้านบริหารจัดการรายได้หมุนเวียนจากการขายไข่ด้วยตนเอง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และผู้มีประสบการณ์คอยให้คำแนะนำ

2.1.3 การจัดตั้ง “ธนาคารหมู่บ้านรักแม่เมาะ” ในเขตพื้นที่อำเภอแม่เมาะ เพื่อส่งเสริมการออมเงิน โดยชาวบ้านสามารถกู้ยืมเงินนี้เพื่อการลงทุนได้อีกด้วย

2.1.4 การจัดงานเทศกาลท่องเที่ยวแม่เมาะหรือ “Maemoh Festival” เป็นงานที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จัดขึ้นในช่วงฤดูหนาวเป็นประจำทุกปี โดยมีการให้ความรู้ในเรื่องของถ่านหิน และการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินลิกไนต์แก่ผู้สนใจ มีกิจกรรมหลากหลายภายในงาน รวมถึงมีการจัดจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สินค้า OTOP ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชน อำเภอแม่เมาะ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง อีกด้วย

2.2 ด้านสังคม

นอกจากการสร้างและส่งเสริมอาชีพให้แก่ชุมชนเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ และสังคมที่ดีขึ้นแล้วยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสังคมในด้านอื่นๆ ดังนี้

2.2.1 ก่อตั้ง “วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการ กฟผ. แม่เมาะ” ขึ้นในปี 2546 โดยใช้งบประมาณสนับสนุนที่ดินและการก่อสร้าง รวมถึงครุภัณฑ์การศึกษาจำนวนกว่า 370 ล้านบาท และประกาศจัดตั้งเป็นสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีการเปิดสอนทั้งระดับประกาศนียบัตร

วิชาชีพ ถึงประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเมื่อจบการศึกษาแล้วส่วนหนึ่งจะได้รับการคัดเลือกเข้าทำงานกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ

2.2.2 สนับสนุนด้านการศึกษาแก่ทุกโรงเรียนในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ โดยการจัดหาครูผู้ช่วยแก่โรงเรียนที่ขาดแคลนผู้สอน สนับสนุนค่าอาหารกลางวันและอุปกรณ์การศึกษาอย่างทั่วถึง ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้รับการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ

2.2.3 จัดตั้งหน่วยบริการสุขภาพเคลื่อนที่เพื่อออกบริการตรวจสุขภาพพื้นฐานแก่ชาวบ้านในเขตพื้นที่อำเภอแม่เมาะอย่างทั่วถึง เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ เป็นสังคมที่มีสุขภาพดี

2.2.4 การเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้าเป็นพนักงานประจำองค์กร และการจ้างแรงงานเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้าน เช่น งานผู้รับเหมาช่างในเหมืองแม่เมาะ งานก่อสร้างโรงไฟฟ้าทดแทน ช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เลี้ยงครอบครัวเพียงพอ ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเข้าไปทำงานในเมือง

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

องค์กรมีการประกอบกิจการโดยตระหนักถึงสภาพแวดล้อมเป็นหลัก โดยยึดแนวทางและกลยุทธ์ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้องค์กรยังได้มีการจัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในแบบต่างๆ ดังนี้

2.3.1 จัดตั้งกองสิ่งแวดล้อม เพื่อทำหน้าที่ควบคุมและตรวจวัดสภาพอากาศ ฝุ่น กลิ่น เสียง แรงสั่นสะเทือน และคุณภาพแหล่งน้ำให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานทุกๆ เดือน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำหนดมาตรการแก้ไข เพื่อบรรเทาปัญหาต่างๆ

2.3.2 โครงการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยมีการสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ป่าแม่เมาะซึ่งปัจจุบันมีฝายชะลอน้ำถูกสร้างขึ้นแล้วกว่า 200 ฝาย

2.3.3 การปลูกป่า เพื่อฟื้นฟูสภาพเหมือง และเพิ่มพื้นที่ป่า การสร้างแนวป้องกันไฟป่า

2.3.4 การฟื้นฟูและปรับปรุงทัศนียภาพในพื้นที่เหมืองแม่เมาะให้สวยงาม มีพื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละโครงการจะได้รับความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จนบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดตั้งกองจิตอาสาเหมืองแม่เมาะ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในองค์กรเพื่อดูแลโครงการต่างๆ โดยตรง แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง จากโครงการต่างๆที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยสามารถสรุปกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของตามรูปแบบแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ ฟิลิป คอตเลอร์ และ แนนซี ลี (2548) ได้ดังนี้

ตารางที่ 1. รูปแบบการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

รูปแบบแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม	โครงการและกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร
1. การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคม	ไม่ปรากฏ
2. การตลาดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม	ไม่ปรากฏ
3. การตลาดเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาด้านสังคม สนับสนุนเพื่อ การสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม	- สร้างงานให้คนในพื้นที่ - จัดตั้ง “ธนาคารหมู่บ้านรักษ์แม่เมาะ”
4. การบริจาคเพื่อการกุศล	- สนับสนุนอาหารกลางวัน และอุปกรณ์การเรียนแก่โรงเรียนในพื้นที่ อำเภอแม่เมาะ - ก่อตั้ง วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการ กฟผ. แม่เมาะ
5. การอาสาช่วยเหลือชุมชน	- ส่งเสริมและให้ความรู้กับชุมชนในโครงการสัมมาอาชีพ - หน่วยบริการสุขภาพเคลื่อนที่ - โครงการสร้างฝายชะลอน้ำ ปลูกป่า และทำแนวกันไฟป่า - จัดหาครูผู้ช่วยแก่โรงเรียนที่ขาดแคลน
6. การประกอบธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม	- เป็นองค์กรที่มีธรรมาภิบาล - องค์กรมีการรักษาสภาพแวดล้อม มีอากาศและแหล่งน้ำที่สะอาด มี การควบคุมตามเกณฑ์มาตรฐานสากล
7. การพัฒนาและส่งมอบผลิตภัณฑ์และบริการตาม กำลังซื้อของคนในระดับฐานราก	ไม่ปรากฏ

จากการศึกษารูปแบบในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยวิเคราะห์ตามหลักแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ของฟิลิป คอตเลอร์ และ แนนซี ลี ออกเป็น 7 รูปแบบ พบว่า องค์กรได้ดำเนินโครงการต่างๆ ได้เพียง 4 รูปแบบ โดยมุ่งเน้นไปยังการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชน และการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งสภาพอากาศ และแหล่งน้ำ ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายพื้นฐาน เพื่อสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมและชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่เมาะอย่างยั่งยืน แต่เนื่องจากองค์กรมีรูปแบบการดำเนินการที่ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การผลิตสินค้าและบริการ ทำให้อาจเป็นไปได้ยากที่จะจัดทำโครงการหรือกิจกรรมในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของคอตเลอร์ และ ลี ได้ครอบคลุมทุกรูปแบบแนวคิด สำหรับโครงการหรือกิจกรรมที่ไม่ปรากฏในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของคอตเลอร์ และ ลี คือ การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคม การตลาดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม และ รูปแบบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

หรือบริการตามกำลังซื้อของระดับคนฐานราก ถึงกระนั้นรูปแบบดังกล่าว ทางองค์กรก็ได้มีความพยายามในการวางแผนเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรรูปแบบใหม่ๆในอนาคต

3. กลยุทธ์ในการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

จากการสัมภาษณ์ผู้แทนองค์กรพบว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีการดำเนินกิจกรรมตามแนวนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร ภายใต้จิตสำนึก "ผลิตไฟฟ้าเพื่อความสุขของคนไทย" โดยมุ่งเน้นที่การดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรมควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมและสังคม พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับยึดถือจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัดในการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์สังคมและสิ่งแวดล้อมโดยครอบคลุมการดูแลผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ มีการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานที่ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงอาชีวอนามัยและการอำนวยความสะดวกแก่พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับ โดยได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นจำนวนเงินหลายสิบล้านบาท โดยจัดสรรงบประมาณให้หมู่บ้านต่างๆในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ ปีละไม่ต่ำกว่า 90,000 บาทต่อหมู่บ้าน มีการจัดตั้งหน่วยงานจิตอาสาขององค์กรคอยให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านอย่างทั่วถึง และยังมีช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นจากทั้งภายในและภายนอก เช่น ทางโทรศัพท์ เว็บไซต์ขององค์กร เป็นต้น

4. ปัญหา อุปสรรค และวิธีจัดการกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ปัญหา อุปสรรค และวิธีจัดการกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมีดังนี้

1. พนักงานระดับปฏิบัติการบางรายยังไม่ทราบถึงความสำคัญที่แท้จริงของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ทำให้ดำเนินงานอาจยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ องค์กรจึงมีแนวทางการแก้ไข ปัญหาโดยการจัดอบรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่ยั่งยืน เพื่อให้พนักงานและเจ้าหน้าที่ทราบถึงความสำคัญของแต่ละกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่องค์กรได้จัดทำขึ้น

2. กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่แม่เมาะ ยังไม่มีแผนแม่บท ทำให้การบริหารจัดการยังไม่ดี ดำเนินงานในลักษณะต่างคนต่างทำ การเข้าไปดูแลแต่ละหมู่บ้านยังไม่เท่าเทียม องค์กรจึงมีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดแผนแม่บท ทั้งระดับตำบลและอำเภอ เพื่อเป็นแผนระยะยาว และมีการบูรณาการร่วมกัน

3. ชาวบ้านบางส่วนคิดว่างบประมาณที่นำมาพัฒนาชุมชน เป็นงบประมาณของตนอยู่แล้ว ไม่รู้ว่าเป็นงบประมาณของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ จึงต้องมีการชี้แจงและทำความเข้าใจถึงงบประมาณในแต่ละส่วน รวมถึงชี้แจงเป้าหมายและแนวทางของแต่ละโครงการ

4. ชาวบ้านมักเรียกร้องการดำเนินการด้านสาธารณูปโภคโดยตรงกับ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) เช่น งานระบบไฟฟ้าและแสงสว่าง งานประปา งานซ่อมบำรุงฝัองถนน งานเก็บขยะ เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานราชการ องค์กรจึงต้องมีการชี้แจงและทำความเข้าใจกับชุมชนถึง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ และจะมีการสนับสนุนและประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดูแลปัญหาของชาวบ้านต่อไป

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

องค์กรได้ให้ความหมายเกี่ยวกับกิจกรรม CSR คือ การประกอบกิจการควบคู่ไปกับการสร้างสัมพันธ์ภาพ และส่งเสริมผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินกิจการขององค์กร โดยตระหนักถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบภายใต้ความร่วมมือจากพนักงานทุกระดับในองค์กร มีการดูแลรักษา และส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบในการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

สำหรับรูปแบบของกิจกรรมแนวคิด ฟิลลิป คอตเลอร์ และ แนนซี ลี พบว่าองค์กรมีการทำกิจกรรม CSR อย่างครอบคลุมได้ 4 รูปแบบ โดยมุ่งเน้นไปยังการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชน และการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งสภาพอากาศและแหล่งน้ำ ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายพื้นฐาน เพื่อสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมและชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่เมาะอย่างยั่งยืน

3. กลยุทธ์ในการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ดำเนินกิจกรรมตามนโยบายการปลูกจิตสำนึก “ผลิตไฟฟ้าเพื่อความสุขของคนไทย” โดยมุ่งเน้นที่การดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรมควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมและสังคม พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับถือจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัดในการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์สังคมและสิ่งแวดล้อมโดยครอบคลุมการดูแลผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ มีการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานที่ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงอาชีวอนามัยและการอำนวยความสะดวกแก่พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับ

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยจึงสามารถอภิปรายผลได้ว่า ในปัจจุบันองค์กรต่างๆ นั้นจะต้องคำนึงสิ่งต่าง ๆ รอบด้านขององค์กรด้วย ไม่ว่าจะเป็นสังคม หรือสิ่งแวดล้อม องค์กรจะต้องให้ความสำคัญโดยการจัดตั้งโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน หรือฟื้นฟูสภาพให้แก่สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ได้สร้างความรู้และความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการปลูกจิตสำนึกให้พนักงานและเจ้าหน้าที่

ทุกคน นอกจากนี้ยังยึดมั่นในการสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับชุมชนและสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่โดยรอบ ทำให้องค์กรมีภาพลักษณ์ และเป็นที่รู้จักสู่สาธารณะชน และทางไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เหมืองแม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ได้ให้ความหมายกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การประกอบกิจการควบคู่ไปกับการสร้างสัมพันธภาพ และส่งผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินกิจการขององค์กร โดยตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยรอบตามมาตรฐานสากล รวมถึงการดูแลรักษา และส่งเสริมสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัชวิภา เกิดโมลี (2551) ที่ศึกษาเรื่อง การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคมของ บริษัทไทยเพอร์ซิเดนซ์ฟูดส์ จำกัด (มหาชน) คือ การช่วยเหลือ และให้ความรู้แก่ผู้ที่มีศักยภาพในสังคมที่สามารถช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากให้สามารถช่วยเหลือตนเอง เป็นการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยเข้าไปมีส่วนร่วม และแก้ไข ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง และมุ่งมั่นที่จะทำให้บริษัทเติบโตไปพร้อมกันกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคม เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับ Best Practices การดำเนินการ CSR ของหน่วยงานภาครัฐต่างประเทศ คือ หน่วยงานตำรวจของประเทศสิงคโปร์ (The Singapore Police Force : SPF) ซึ่งเคยได้รับการตรวจประเมินระดับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Singapore Quality Award) เมื่อปี พ.ศ. 2550 โดย SPF ได้ให้ความหมายของ CSR ว่า CSR เป็นมากกว่าการปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่กำหนด ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของ SPF จะถูกกระตุ้นให้มีจิตสำนึกในการรับใช้ประชาชน สังคม และประเทศชาติอย่างต่อเนื่องผ่านการร่วมทำกิจกรรม CSR ใน 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาองค์การและงานตำรวจ 2) การช่วยเหลือชุมชน 3) การส่งเสริมฐานกีฬาและสุขอนามัยของพนักงานและประชาชน และ 4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ผู้จัดการ 360 รายสัปดาห์, 2551)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1.1 องค์กรควรมีการจัดอบรมและให้ความรู้ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแก่พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับ เพื่อให้พนักงานและเจ้าหน้าที่ที่ทราบถึงความสำคัญและจุดมุ่งหมายของแต่ละกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่องค์กรได้จัดทำขึ้น

1.2 องค์กรควรมีการกำหนดแผนแม่บทด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรทั้งในระยะสั้นระยะยาว รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

1.3 องค์กรควรมีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ว่าเป็นโครงการที่ริเริ่มหรือได้รับการสนับสนุนจาก การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ เพื่อเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ ในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนโดยรอบ เพื่อลดการต่อต้านจากชุมชน นอกจากนี้ ควรมีการชี้แจงเป้าหมายและแนวทางการดำเนินของแต่ละโครงการ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือ อันจะนำมาซึ่งการบรรลุความสำเร็จของโครงการมากยิ่งขึ้น

1.4 องค์กรควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐผู้ทำหน้าที่ในการดูแลด้านสาธารณูปโภคของชุมชนโดยตรง โดยการเข้าไปให้การสนับสนุนงบประมาณบางส่วน หรือการเข้าไปสนับสนุนในด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรมีการศึกษาเพื่อประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม้เหมาะ โดยการสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายชุมชนในพื้นที่โดยรอบถึงความเหมาะสมของกิจกรรมการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการพิจารณาปรับปรุงในการกำหนดกิจกรรมเพื่อสังคมให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2558). **ความรับผิดชอบต่อสังคม** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2558

เข้าถึงได้จาก <http://www.egat.co.th/index.php?option=comcontent&view=article&id=170&Itemid=129>.

_____. (2556). รายงานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประจำปี 2556. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย.

_____. (2557). รายงานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประจำปี 2557. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย.

คณะกรรมการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียน. (2551). **เข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอคอนพริ้นติ้ง), หน้า 6.

เนตินา โพธิ์ประเสริฐ. (2541). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่อองค์การของพนักงาน:**

ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ลิทอิล 1919 จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทองใบ สุดชาติ. (2543). **ทฤษฎีองค์การวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ :

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ทานตะวัน (นามแฝง). (2535). **พิษแม่เกาะ**. นิตยสารหมอชาวบ้าน ฉบับที่ 164 ธันวาคม 2535 [ออนไลน์].

เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2558 เข้าถึงได้จาก <http://doctor.or.th/node/3212>

ผู้จัดการ 360 รายสัปดาห์. (2551). **ตำรวจที่ดีก็มีนะ แต่ขอโทษ...ไม่ใช่เมืองไทย** [ออนไลน์].

เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2558 เข้าถึงได้จาก

<http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9510000124747>

ภักขิษา เกิดโมลี. (2551). **การศึกษาการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคมของ**

บริษัท ไทยเพอร์สซิเดนซ์ฟู้ด จำกัด (มหาชน). สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐ

และเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยุ่น เขียววัน. (2552). **CSR กับแรงงานสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ตามหลักมาตรฐานสากล**. แปลโดย อรุณญา ภักดิ์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์โดยศูนย์ศึกษาแรงงาน), หน้า 10.

- สถาบันไทยพัฒนา. (2555). **ความรับผิดชอบต่อสังคม** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2558 เข้าถึงได้จาก http://www.thaicssr.com/2006/03/blog-post_20.html
- สมดุลแห่งพลังงานไฟฟ้า. (2557). **รู้จักกับโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แหล่งผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินลิกไนต์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2558 เข้าถึงได้จาก <http://www.balanceenergythai.com/รู้จักกับโรงไฟฟ้าแม่เมาะ>
- สายสุนีย์ ปุฒินันท์. (2541). **ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในโครงการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ กรณีศึกษา โรงพยาบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). **ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2540). **การประชาสัมพันธ์เชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.เอ็น. การพิมพ์.
- โสภณ พรโชคชัย. (2555). **CSR Thailand 2012**. วารสารเศรษฐกิจ ฉบับพิเศษ, เดือนพฤศจิกายน 2555, หน้า 16.
- สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ. (2556). **เส้นทางสู่ความเป็นเลิศขององค์กร ปี 2556**, หน้า 43
- องอาจ เดชา. (2547). **ปัญหาโรงไฟฟ้าแม่เมาะ : 4 ปีชาวบ้านล้มตายกว่า 100 ราย ตอนที่ 1** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2558 เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai.com/journal/2004/10/894>

ภาษาต่างประเทศ

- Denzin, N. K. (1970). **The Research Act in Sociology**. Chicago: Aldine.
- Kraisorn Suthasinee & Fredric William Swievecck (2009). **Interpretation of CSR in Thai company**. Social Responsibility Journal 5(1), 550-565
- Philip Kotler and Nancy Lee. (2005). **Corporate Social Responsibility**. New Jersey, John Wiley & Sons.